

„Tested ízes húsú barack,
vágjad sohasem apadó.
Hogy járjak hát a Tanítás
vágynyakat tagadó útján?”

Sári László 17

Ezeket a sorokat a három-
száz évvel ezelőtt élt tibeti
főpap, Cangjang Gjaco
írta, aki nemcsak kiváló
költő volt, hanem Tibet
uralkodója is. A dalai láma

KELETI LEVELEK 8.

A szerelmes dalai lámáról

címet viselte, aki a Hó Országában minden világi és egyházi hatalom egysze-
mélyes birtokosaként uralkodott. A dalai lámák sorában ő volt a hatodik, va-
lójában isten, a könyörületesség bodhiszattvájának földi megtestesülése.
Főpapi nevének rövidített, magyarra fordított változata szép, beszélő név,
így hangzik: *Tudást Őrző Tiszta Tenger*.

A 6. dalai láma minden tekintetben kivételes életet élt. Napközben
istenkirályi trónján, ezer szobás téli palotájában az ország ügyeit intézte,
éjjel pedig az ivók, fogadók, nyilvánosházak álruhás látogatójaként sze-
relmes költeményeit szavalta az éjszaka lányainak. Ha uralkodói teendői en-
gedték, napközben is álruhát öltött, és a tibeti főváros, Lhasza utcáin, piacain
forgolódott.

Ismerték, kedvelték mindenfelé, csak épp azt nem tudták róla, hogy
ő Tibet uralkodója. Az emberek úgy érezték, az ifjú költő versei az ő nyelvü-
kön, az ő életükről szólnak, együtt énekeltek, mulattak vele. Hamarosan or-
szágszerte népszerűek lettek szerelmi élményeit is őszintén feltáró dalai,
amelyeket saját gitárkíséréssel nagy sikerrel adott elő a mulatókban. De még
ekkor sem gyanította senki, hogy a fiatalember egy istenség földi testetöl-
tése, maga a dalai láma.

Emberi lényként tanult buddhista szerzetes volt, ugyanakkor az izgató
földi lét iránt is leküzdhetetlen kíváncsiságot érző ifjú. Leggyakrabban la-
kóhelye, a Potala palota közelében álló *A Sárkányhoz* címzett fogadóban tett
látogatásokat, egy alkalommal onnan hazatérve lepleződött le kettős élete.

Egy téli hajnalon palotája lakói felfedezték a fogadóból egyenesen a
Potala titkos, hátsó bejáratához vezető lábnyomait a hóban. Erről is beszám-
olt később, nem is egy versében:

*Amit felőlem pusbognak,
színigaz, megvallom titkon.
Sebes lépteim nyomai
lányok házába vezetnek.*

18

*

*Te szakállas sárga kutya,
ki embernél okosabb vagy!
Éji utam el ne áruld,
s azt se: hajnalban tértem meg!*

*

*Szeretőt keresni mentem,
lehullott a hó hajnalra.
Nevem, fent a palotámban:
Tudást Órzó Tiszta Tenger.*

*

*Ha Lhászában lent csavargok,
ott úgy hívnak: vidám legény.
Titkom minek rejtegessem?
A hó rávall lépteimre.*

Az állam és az egyház vezetői azonban nem csináltak országos ügyet a dalai lámá titkos látogatásaiából. Okosan tették, a botrány sokat ártott volna az ország helyzetének. A kialakuló belső viszályban tovább erősödött volna a már úgysis Lhászában önkényeskedő ojrát mongol kán befolyása. A tibetiek nagyvonalúan megbocsátották a dalai lámának a csalást, az álruhás kirándulásokat és profán költészetét.

A mongol kán azonban nem volt ilyen türelmes, elnéző. Pedig a fiatal dalai lámá az egész ország elfoglalására készülő mongol vezért is többször magával vitte éjszakai mulatozásaira. Cangjang Gjaco barátságot színlelt a kánnal, érezte jól magát, lehetőleg maradjon minél tovább nyugton a veszélyes ellenség. Aki sokáig valóban nem tudta eldönteni, vendég-e vagy hódító Tibetben. Érdemes-e megszereznie a hatalmat az ország fölött, és vajon meg tudja-e majd tartani? Vannak ennek a hatalmas országnak egyáltalán természeti kincsei? Vannak felhalmozott javai, amelyekért érdemes harcba bocsátkoznia, kockázatot vállalnia? A mongol seregek türelmetlenül várták vezérük döntését.

Ebben a helyzetben Cangjang Gjaco ügyesen választotta a barátság álarcát. Csak foglalja el magát a kán kellemes dorbézolásokkal, ő személyesen ügyel a „vendég” szórakoztatására. Ám a kán nem fért a bőrébe, nem elégedett meg a barátsággal, a „vendégeskedés” örömeivel. Egyre többet követelt Tibettől, s az ellenszegülőket, akik nem hódoltak be neki, elfogatta. Ez lett a sorsa az ifjú dalai lámának is.

Amikor a mongol vezér úgy hallotta, hogy katonai segítségről tárgyal a kínaiakkal, azonnal fogságba ejtette, s egy távoli vidéken őriztette. A dalai lámának egyszer még sikerült megszöknie a kán fogságából, másodjára azonban már nem. A mongolok valószínűleg véget vetettek életének. A fiatal tibeti uralkodó többé nem került elő, sem élve, sem holtan. 19

A legendák azt mesélik, hogy még hosszan és jólétben élt a kínai császár udvarában, aki megszöktette őt a mongolok fogságából. A tibetiek máig nagy becsben tartják uralkodójuk emlékét, ismerik és éneklük verseit. Mindössze huszonhárom esztendő telt. Rövid élete kíváncsi kalandozás volt a földi világban, amelyről mindent tudni akart.

Verseiből jól kiolvasható, hogy Cangjang Gjaco komolyan vette az emberek törekvéseit, komolyan érdekelték őt a földi boldogulás esélyei. Nem korhely, örömet habzsoló fiatalember volt, sokkal inkább az élet árnyoldalait fürkészte. Mindenekelőtt azt a kérdést tette fel magának, amit a buddhista bölcsélet is firtat: mi az oka az emberek boldogtalanságának, gyakori csalódásainak, szenvedéseinek? Mi az oka a boldoguló elégedetlenségének, nyugalomuk, békéjük gyors elmúlásának, miért szállnak küzdelembe újabb és újabb örömekért?

A legégetőbb kérdésre kereste a választ: vajon élvezhető-e az élet az elmúlás, a halál örökös fenyegetésének árnyékában? Nem keseríti-e meg legszebb pillanatainkat is a tudat, hogy a szépség is mulandó, az örömök is mulandóak? Valóban megnyugvást hoz-e a mindig újratamadó vágy betöltése, a földi örömök könnyebbé teszik-e az életet, könnyebbé teszik-e a halált?

Nem mindennapi, hogy e súlyos kérdéseket éppen egy kocsmát, bordélyokat járó fiatalember teszi föl magának, ráadásul versben, s mindig okosan, elmélyülten. De szerencsére ismerhetjük jól ennek az ifjúnak a költészetét, s a verseit olvasva azt kell határozottan állítanunk, hogy ez az ifjú tibeti költő, filozófus is egyben.

*Holdarcát selyemkendővel
feded; lágyan rásimítod.
A Halál Ura, ím ítélte.
Fájdalom tövise éget.*

*

*A tested hússzirmú virág,
temető kertjében nyíló.
Lelked szélfűtta madártoll,
a halál szűk ösvényén száll.*

Ezeket a négysoros strófákat olvasván, lehetetlen arra gondolni, hogy az ilyenféle gondolatok és képek egy felületes, könnyű élvezeteket kereső ifjú fejében születtek. Ezekből a verssorokból rengeteg érzés, őszinte vallomás, féltés, szorongás, sőt mérhetetlen fájdalom szólal meg.

20 Cangjang Gjaco mindenáron tudni akarja, hogy mindaz a szépség, ami a világban található, vajon mire való? Ha a test gyorsan elhulló, hússzirmú virág, s a lélek is majd rajta kívül, a halálban leli meg otthonát. Aki ilyennek látja a világot, érzékeny, megváltást kereső ember. Talán tényleg valamiféle istenség földi testet öltése – gondolhatták róla a buddhista hívek. Ő maga egyébként őszintén hitte ezt. Ezért nem értette sokáig, hogy mi gyötri őt oly gyakran e földi testben.

*A lelkem égi származék,
nem érinti a földi lét.
Szenvedése tűnő felhő,
az elborult ég látomás.*

Szerencséjére Cangjang Gjaco tudta, hogy a buddhista bölcselet azt tanítja, hogy senkit ne csüggedjen az elmúlás gondolata miatt, hanem csak számoljon vele. Vegye tudomásul, hogy minden létező múlásra születik, s ha ezzel számol, nem csalódik majd akkor sem, amikor az elmúlás vele is megtörténik.

De azt se várja senki – figyelmeztetnek a buddhisták –, hogy a létező világ valamennyi ismert jellemzője, amelyet az ember maga körül felfedezett, vele marad egész életére. A világ legapróbb részei is szüntelenül és örökké változnak. Ezért tanácsolják a bölcsek, hogy a jelenségektől mindenki tartson józan távolságot. A jótól is, a rossztól is, hogy a változások okozta csalódásoktól megkímélje magát. De lehetséges-e józan, megfontolt távolságot tartani a valóságtól? A gyorsan változó élethelyzetekben hogyan kell megfontoltan dönteni?

A 6. dalai lámának ehhez is nyújtott segítséget a buddhista tanítás. Az a gondolat segítette őt, amit egy 11. századi tibeti remeteköltő, Milarepa fogalmazott meg: „Minden, mi létező, képzeletben létezik csak.” Ami azt jelenti, hogy az örökké változó világ jelenségei, éppen folyamatos változásai miatt: megragadhatatlanok. Ne is próbálkozzunk vele, mert mire bármit megragadnánk, már semmi sem az, aminek első pillantásra látszott. Így ír erről ismét csak négy rövid sorban a 6. dalai láma:

*E világnak minden dolga
vízben tükröződő kép csak.
Lásd s tudd: e tűnő rajzolat
sohasem lehet valóság.*

Vagyis káprázat minden, következésképp nem bölcs dolog szorosán kötődni a jelenségekhez. De a távolságtartás már mindenkinek saját érzelmi, szellemi alkata, saját adottságai szerint valósul meg. Ehhez már nem adhat tanácsot semmiféle tanítás, itt már nem létezik használható útmutatás. Annyi az út, ahányan vagyunk.

21

Egyetlen vallás, egyetlen „életfilozófia” sem nyújthat többet elveknél, irányoknál. Rajtunk is kell, hogy múljon valami. Ha lenne mindenki számára megfelelő boldogulási recept, csak közzé kellene tenni, és egy csapásra boldoggá válna az egész világ. Ám ilyen recept nincs – ismerte fel az ifjú 6. dalai láma is. Csakis a maga módján boldogulhat mindenki.

Ráadásul a tűnődő ember soha nem találhat magának teljes megnyugvást. Erre a következtetésre jutott az emberi természetet vizsgálva az ifjú Cangjang Gjaco. Ám bárki türelmessé válhat önmagához és a világhoz, ha megéri az ember és az emberen kívüli világ természetét. Ezzel a türelemmel azután egyensúlyozhat a tűnődés és a gyakorlat, a bizonyosság és a bizonytalanság, az örömteli és a fájdalmas, a szép és a rút, a jó és a rossz, a kíváncsiság és a félelem érzései között.

Így döntött, Cangjang Gjaco, ő sem tehetett mást. Méltó emberi magatartásnak, viselkedésnek vélte a figyelmes érzelmi egyensúlyozást. A legtöbb verse felvet egy érzést, egy gondolatot, aztán máris a visszájára fordítja, megnézi a másik oldaláról is. De már nem szenved tőle, mert tudja, hogy egyszerre létezik a világon minden, s mindennek az ellenkezője is. *És éppen ez a felismerés adja költészetének egyik legnagyobb értékét.* Ettől lesz ez a költészet egyszerre szerelmi és gondolati, s ez a négysorosokban páratlan egyszerűséggel és nyelvi pontossággal megszólaló szerelmi-gondolati líra ettől alkot olyan különleges műfaji csoportot, amelyhez hasonlót nehéz lenne találnunk a nyugati költészetben.

*Szeretből felhő támad –
áldott a felhő az égen.
Szenvedésből vad szél támad –
űzi a felhőt az égen.*

*

*A bűn pompás és bűvölő,
csillogó, színes buborék.
Mikor a Tudás eléri,
szertefoszlik a ragyogás.*

*

*Lent délen, forró ég alatt,
bőkedvű lányok közt élnék
végtelen hosszan s boldogan,
ha megengedné a Halál.*

*

*A vágyódásból bűn fakad,
a bűnből hamis képzetek.
Pedig a lelkek szegények,
csupán szeretni akarnak.*

*

*Égi teremtmény, isten-lány,
szeretetet nélkül szerető!
Égi táltosé járásod,
földi lépteid – botlások.*

*

*Ismerem jól gyöngé testét,
lelke röptét föl nem mérem.
Pedig porba rajzolt ábrán
mérhetem a csillagpályát.*

*

*Három Idő! Nagy Tanító!
Nap és Hold fölött trónoló!
Ki a Földön mindentudó,
csak te vagy: Múlt, Jelen s Jövő!*

*

*Ha nem gondolsz az elmúlásra,
ostoba vagy,
még ha másban okos is.*

A versek elárulják, hogy a 6. dalai láma huszonhárom éves korára már éppen eleget tudott a földi világról. Felismerte a világ valódi természetét, ahogy a buddhisták mondják. Teljesen felesleges lett volna itt maradnia, csak unatkozott volna közöttünk. Jól tette, hogy kihívta a sorsot, idelent többre nem juthatott. Búcsúja is józan, méltóságteljes, szűkszavú, rá jellemző:

*Tudást Őrző Tiszta Tenger
szerelemről már nem dalol.
Hallgat, miképpen mindazok,
akikről szólnak a dalok.*

Költészete arra tanít, amire az általa tanulmányozott filozófiai írások mind-egyike: akkor élsz bölcsen, ha lírai tűnődéssé változtatod magadban a lán- golást, a szenvedélyt. Egyrészt csakis ezzel a hűvösebb józansággal lehet bármit is megérteni, felfogni a világból, másrészt pedig csakis így ke- rülheted el a túlzott odaadás (nevezzük szeretetnek) és a túlzott el- 23 utasítás (nevezzük haragnak) csapdáit. Ez ennek a tibeti ifjúnak, istennek és embernek a végső következtetése és tanítása.

A versei olyanok, mintha nem költői alkotó munka teremtette volna őket. Szavuk keresetlen, hangjuk könnyed, közvetlen. Egy gyakran haszná- latos széptani elmélet kategóriáit kölcsönözve azt mondhatnánk, hogy a versek sokkal inkább emlékeztetnek a *természeti szép*, mintsem a *művészi szép* esztétikai osztályára. Legkönnyebben talán tó fodrá- hoz, lombzúgáshoz vagy madárvonuláshoz hasonlíthatjuk költésze- tének legsajátabb jegyeit, verseinek egyszerűségét és szépségét.

(Az idézett költeményeket Sári László fordította)

Új Forrás 2022/11 – Sári László : Keleti levelek 8.
A szerelmes dalaí lámdról

